

DEĞERLER EĞİTİMİ

Değer : Toplumun varlığını sağlayan büyük çoğunluk tarafından benimsenmiş ortak davranış biçimlerini oluşturan , kaynağını eğitim, sosyal, ekonomik, psikolojik, dini, ahlaki sistemlerden alan bir davranış tarzıdır.

Değerlerin Özellikleri (Silah):

1. Değerler paylaşırlar. Çünkü değerler toplum tarafından kabul görmekte ve benimsenmektedir.
2. Değerler ciddiye alınırlar. Çünkü değerler toplumca benimsendiği ve insanların yaşamına etki ettiği için önemsenmekte ve korunmaktadır.
3. Değerler coşkuyla birlikte bulunurlar. Çünkü bazı kişiler değerler için fedakarlık yapabilir ve bazı değerlerin yaşaması için kendilerinden taviz verebilir.
4. Değerler soyutlanabilirler. Çünkü kişiler arası uzlaşma gerektirdiği için kavramsal olarak diğer nesnelerden ve bazı toplumsal unsurlardan soyutlanabilirler.
5. Değerler kalıcıdır. Çünkü içinde bulunulan zaman dilimi ve dönem açısından toplumun büyük kesimince benimsenen kalıcı inançlar olarak görülmektedir.
6. Değerler bir inançtır. Çünkü değerler diğer inançlarda olduğu gibi bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlara sahiptir.
7. Değerler bir tercihtir. Çünkü bazı değerler toplumsal yaşam içerisinde herhangi bir sorgulama olmaksızın kabul görürken bazı değerlerde kişilerin tercihi sonucu oluşur.

Değerlerin Özellikleri (Schwartz) :

1. Değerler duygulara bağlı inançlardır.
2. İstendik amaçlara gönderme yaparlar
3. Belirli davranış ve durumların üstündedir.
4. Standartlar ya da ölçütler olarak işlev görür.
5. Önemleri temelinde bir sıraya konurlar.
6. Davranışa rehberlik eder.

Değerlerin Temel İşlevleri:

1. Bireylerin sosyal statülerinin belirlenmesinde bir araç olarak kullanılır
2. Rollerin seçilmesine ve gerçekleşmesine rehberlik eder.
3. Kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde yoğunlaştırır.
4. İdeal düşünme ve davranma yollarını gösterir. Böylece insanlar hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolla gösterebileceklerini kavrarlar.
5. Sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır.
6. Onaylanmayan davranışları engeller, utanma ve suçluluk duygularının anlaşılabilmesini sağlar
7. Dayanışma aracı olarak görülebilir.

NOT: Değerlerin ortaya çıkmasında en önemli unsur “Sosyal Onay” kavramıdır. Çünkü onaylanan davranış ilerleyen zamanlarda değere dönüşmekte ve bir süre sonra toplumsal yaşamda yerleşmeye başlamaktadır. Değişen koşullarla birlikte zaman içinde değerler de değişebilmektedir. Yani değerlerin durağanlığından söz edilemez ve iki farklı toplumda kültürel , sosyo-ekonomik değişkenlere bağlı olarak farklı değer yargıları ortaya çıkabilir.

Kinnier, Kernes ve Dautheribes dünyada insanların inandığı tüm dinler, laik kurumlar ve uluslar arası kuruluşlarla ilgili dokümanları inceleyerek evrensel çekirdek ahlaki değerlerin listesini çıkarmışlardır.

Buna göre herkes için ortak kabul edilebilecek değerler şunlardır :

1. Gerçeği arama
2. Adaleti arama
3. Kendini koruma
4. Kendine saygı gösterme
5. Kendini övmeme ve benmerkezci olmama
6. Davranışlarından sorumlu olma
7. Vicdanına göre hareket etme
8. İnsanlar arasındaki bağımlılığa saygılı olma

9. Başkalarına yardım etme
10. Saygılı, hoşgörölü ve bağışlayıcı olma
11. Başkalarına zarar vermeme
12. Çevreyi ve diğler canlıları koruma

Değlererin Sınıflandırılması:

1. **Evrensel Değler** : Dünyanın her yerinde geçerli olan ve paylaşılan değlerdir. İnsan onuru, temel haklara saygı, iyi vatandaşlık vb.
2. **Kişisel Değler** : İdealleri, kavramları ve kişinin yaşamında önem verdiği ögeleri anlatmaktadır. Kibar olmak, özgürlük, güzel bir dünya, başarılı olmak, dürüst olmak, hırslı olmak vb.
3. **Toplumsal Değler** : Bir toplumun yaşama stilini belirleyen en önemli ölçütlerden biridir ve toplumsal yapıyı yönlendirir. Türkiye ‘ de geleneksel toplumun temel ögelerini oluşturan aile, din, ordu gibi kurumların hala toplumsal değler sisteminin odak noktası olması, kaderciliğın giderek azalması vb.

Değler Sınıflarda yapılan çalışmalar, okulun ve toplumun etkinlikleri, ayrıca ilişkiler yoluyla öğretilir.

Bu bağlamda değlerlerin kazandırılması sürecinde :

1. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin model olacak davranışlar sergilemesi
2. Sınıfta ve okulda olumlu bir iklimin oluşturulması
3. Öğrencilere sorumluluk verilmesi
4. Öğrencilerin kişilik ve benlik gelişimine dikkat edilmesi
5. Öğrencilerin olumsuz davranışları yerine olumlu davranışlarına odaklanması
6. Olumlu davranışların pekiştirilmesi, olumsuz davranışlara uygun müdahalede bulunulması
7. Öğrencilerin doğru örneklerle tanışmasının sağlanması
8. Öğrencilerin özdeşim duyduğu kişi. Karakter ya da olayların iyi analiz edilmesi
9. Öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat edilmesi, uygun yaklaşımlar ve yöntemlerle öğrenciye yönelim gösterilmesi

10. Ceza ve yasaklama anlayışı yerine öğrencilere kendilerini ifade etme imkanı sağlanması
11. Pedagojik ve bilimsel davranış değiştirme yöntemlerinden yararlanılması
12. Öğrencilerin karar alma süreçlerine dahil edilmesi
13. Okulda sosyal etkinliklere ağırlık verilmesi, her öğrencinin bu aktivitelerde yer almasının sağlanması
14. Öğrenciler ve ilgili diğer kişilerle ortaklaşa çalışmalar yapılması
15. Sınıflarda değerleri kazandıracak etkinlikler yapılması

NOT : Değerler eğitiminin doğasında başkalarına yardım etmek ve başkalarını gözetmek vardır.

Değerler Eğitiminde 4 Temel Süreç :

1. **Akıl yürütme ve mantığı teşvik etme :** Öncelikle değerler öğrenciye takdim edilir, sonrasında öğrenci bu değerleri yaşam normlarına ve kişisel tercihlerine uygun olup olmadığını değerlendirir, sonra öğrenci kendisine sunulan değerler yaşamına uygunluk gösteriyorsa o değeri kabul eder.
2. **Empati geliştirme**
3. **Benlik saygısı (Öz saygı) geliştirme :** Benlik kişinin kendini algılama ve değerlendirme biçimini ifade eder. Bu bağlamda kişilerin yaşamındaki verimi, başarısı ve mutluluğunda kendisine yönelik gerçekçi ve olumlu bir benlik algısı geliştirmesi çok önemlidir.

“ Başarabilirim, Sahip olduğum özelliklerden mutluyum “ gibi.

- Öğrencilerin güçlü yönlerini desteklemek ve pekiştirmek,
- Öğrencilerin olumsuz eylemlerinde ve başarısızlıklarında onları rencide etmemek,
- Çocuğun koşulsuz kabul ve saygı içeren bir ortamda yetişmesi,
- Çocuğun görüş ve düşüncelerine değer verilmesi ,
- Okulda ve sınıfta olumlu bir iklimin oluşturulması,
- Çocuğun eksik yönlerinin geliştirilebilmesi için doğru geribildirimler verilmesi benlik saygısının gelişiminde dikkate alınması gereken unsurlardır.

4. **İşbirliği geliştirme:** Öğrencilerin zaman zaman bir araya gelerek çeşitli uygulamaları gerçekleştirmesi sürecinde grup faaliyetlerine katılım, ekip çalışması, yardımlaşma, farklılıklara saygı, fedakarlık, uyum gösterme, sorumluluk, güven, sosyal kabul, topluluk karşısında konuşabilme gibi değerlerin kazanılmasına katkı sağlayacaktır.

Değer Öğretimi Yaklaşımları:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi :

- Wilson
- Öğretmen merkezlidir.
- Anlatım, gösterme, alıştırma, tekrar, soru sorma gibi yöntemler vardır.
- Tümdengelimci bir yapıya sahiptir.
- Değerler eğitimi sürecinde önce kural veya genellemeler sunulur, sonrasında yapılan etkinlikler ve örneklerle bu kural ya da genellemeler desteklenir.
- Öğrenci katılımı önemlidir.
- Öğrenciye kazandırılacak değerler ile ilgili bir zaman planlaması yapılır sonrasında da öğrenci performansı izlenir.
- Wilson değerlerin tek başına bir konu olarak ele alınmasını savunmuş değer ve ahlak eğitiminin ders programlarının bir yan ürünü olarak ele alınmasına karşı çıkmıştır.
- Bu yaklaşımda öğrenecekleri değerleri öğrenciler seçmemekte, öğretmenler tarafından belirlenen değerlerin öğretimi gerçekleştirilmektedir.
- **2 yöntemden oluşmaktadır.**
 - a. **Telkin yaklaşımı :** Öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere değerler anlatılmakta, öğrencilerin ikna edilmesi sağlanmakta, tekrar ettirme yoluyla nelerin öğrenileceği üzerinde durulmaktadır.
 - b. **Davranış değiştirme :** Skinner tarafından ortaya konan bu yöntem, pekiştirme mantığını içerir. Olumlu ve onaylanan davranışları pekiştirme, onaylanmayan davranışları görmezden gelme ve cezalandırma üzerinde durmaktadır.

2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı :

- Bu yaklaşım John Dewey ve Hürmanizm den etkilenmiştir.
- Raths, Harmin, Simon tarafından geliştirilmiştir.
- Temel amaç öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin farkına varmalarını ve değerlerini belirlemelerini sağlamaktır.
- Öğrenci merkezlidir.
- Öğrenci hangi değere sahip olması gerektiğine kendisi karar verir
- İkna etme ve zorlama yoktur.
- **3 farklı basamaktan oluşur**
 - a. **Seçme :** Çocuklar özgürce değer seçimi için cesaretlendirilir.
 - b. **Ödüllendirilme :** Çocuk yapmış olduğu seçimle ilgili mutlu ve tatmin olmalı
 - c. **Davranmak :** Çocuğun seçtiği değerle yaşanan değer arasında uyum olmalı, çocuk tutarlı olmaya özendirilmeli, çocuğun değere uygun hareket edebilmesi için ona yardımcı olunmalı ve uygun ortamlar hazırlanmalı

3. Değer Analizi Yaklaşımı:

- Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiştir.
- Amaç öğrencilerin karşılaştıkları değerler hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerini sağlamaktır.
- Değerlerin belirlenmesi sürecinde eleştirel düşünme yeteneğinin kullanılması gerekir
- Zihinsel süreçlere, mantığa ve bilimsel araştırmalara odaklanmak gerekir.
- Değerlerle ilgili sorunlarla baş başa kalan öğrenci duygularını olaya dahil etmeden mantıklı karar almaya çalışır.

4. Bütüncül Yaklaşım (Kohlberg ‘ in Adil Topluluk Okulları) :

- Kohlberg ahlaki gelişim kuramında insanların 3 ahlak gelişim evresinden geçtiğini savunur. Bunlar ;
 - a. Gelenek Öncesi Düzey**
 - Ceza ve itaat
 - Saf çıkarıcı eğilim
 - b. Geleneksel Düzey**
 - İyi çocuk eğilimi
 - Kanun ve düzen eğilimi
 - c. Gelenek Sonrası Düzey**
 - Toplumsal sözleşme
 - Evrensel ahlak
- Bu yaklaşımda değer öğretimi sürecinde öğrencinin düşünme ve muhakeme yapabilme gücünü edinmesi üzerinde durulmaktadır.
- Öğretmenin yargısı tek ölçüt olarak görülmez, farklı görüşlerden biri olarak sunulur.
- Öğrenciler bazı ahlaki yargıların diğerlerinden daha yeterli olduğu gerçeğine, farklı yargı nedenlerini inceleyerek kendi akıl yürütmeleri sonucunda ulaşmaktadır.
- Toplum ve okulların arzu ettikleri değerleri öğrencilere kazandırmak ve kazandırılan bu değerleri sürdürmek gerekir.
- Okulların önermiş olduğu değerler eşsiz ve temel değerlerdir.
- Okullarda uyulması gereken tüm kurallar ve benimsenecek değerler bütün personelin katılımıyla demokratik bir şekilde belirlenmelidir.
- Bu yaklaşımda çocukların çeşitli ahlak düzeylerini tartışmadan ahlak düzeylerini yükseltmeyeceği üzerinde durulmakta, demokratik bir ortamda çeşitli ahlaki yargıların tartışılması, düşünme ve muhakeme süreçlerinin kullanılarak karara varılması üzerinde durulmaktadır.

5. Gizilgüc (Örtük Program) :

- Resmi olarak açıkça belirlenmeyen, yazılı olmayan ve ders dışı etkinlikleri de içine alan programlardır.
- Bu yaklaşımı savunan bilim adamları öğrencilerin çok azının değerleri resmi programlardan öğrendiğini değerler eğitiminde örtük programların daha işlevsel olduğunu savunmaktadır.
- Bu nedenle değerlerin kazandırılmasında bir ders veya konu olarak değerlere yer verilmesi çok gerekli değildir.

6. Karakter Eğitimi :

- Örtük ya da resmi program aracılığıyla çocuk ve gençlere temel insani değerleri kazandırma, onlara sorumluluk sahibi olma, değerlere karşı duyarlılık sahibi olma ve bunları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma olarak ifade edilebilir.
- Temel ahlaki değerleri teşvik eder.
- Okul insancıl ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- Öğrencileri merkeze alır.
- İçgüdümlü bir motivasyon geliştirmeyi amaçlar
- Tüm okul personeli aynı temle değerlere bağlı bir öğrenme ve ahlak topluluğu olmalıdır.
- Ebeveynler ve çevrede sürece katılmalı

7. Gözlem Yoluyla Öğrenme :

- Öğrencilerden hayatında önemli olan bir kişinin olumlu özelliklerini gözlemesi istenmelidir.
- Öğrencilerden kendi değerleriyle gözlediği kişinin değerlerini karşılaştırmalarını sağlayacak ifadeler yer verilmelidir.
- Model alınan kişinin görüşlerinin anlaşılmasına yönelik yönlendirmelere yer verilmelidir.
- Model alınan kişinin baskın özelliklerinin ne olduğu not edilmelidir.
- Gözlem notları sınıfta tartışılmalıdır.

8. **Model Olma** : Değer Eğitiminde önemli olan unsurlardan biri de öğretmenin sınıf içindeki rolüdür. Öğretmenler öğrencilere ahlaki sorumluluk ile neyin iyi veya neyin kötü olduğunu onlara öğretmekte sorumludur. Bunu sağlamada ise hoşgörü, sıcak ve kibar davranışlar sergileyerek öğrencilere değerleri öğretebilir.

9. **Hizmet Ederek Öğrenme** : Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri için kullanılması gereken bir yaklaşımdır.

Değerlerimiz :

Sevgi	Sorumluluk	Saygı
Hoşgörü	Duyarlılık	Özgüven
Empati	Adil olma	Cesaret
Liderlik	Nazik olmak	Dostluk
Yardımlaşma	Dayanışma	Temizlik
Doğruluk	Aile birliği	Özgür düşünme
İyimserlik	Estetik duyguları geliştirme	Misafirperverlik
Vatanseverlik	Çalışkanlık	Paylaşma
Merhamet	Alçakgönüllülük	Selamlaşma
Kültürel mirasa sahip çıkma	Fedakarlık	

Okullarda Değerler Eğitimi :

Okullarda bir değerın kazandırılması için ;

- Geleneksel değer telkin yöntemi
- Değer açıklama yöntemi
- Ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları kullanılabilir.

Okullarda değerler eğitiminin öğretimi için ;

- Yaşamdan örnekler verme,
- Atasözleri ve deyimlerden yararlanma,
- Örnek öğrencileri model gösterme,
- Öğrencilere model olma,
- Belirli gün ve haftalardan yararlanma,
- Drama
- Güncel olaylar
- Empati
- Benzetme
- Yakın çevreden örnekler
- Aile
- Diğer derslerden yararlanma
- Sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıfların yaptıkları çalışmaları örnek gösterme
- Sınıf dışı etkinliklerden yararlanma vb. etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Bunların dışında ;

- Sınıflarda güzel davranış ağaçları oluşturmak
- Biyografiler, hikayeler ve tarihi kahramanlar, çevre gezileri gibi etkinlikler
- Şiir ve resim yarışmaları
- Paneller
- Kulüp çalışmaları
- Ahlaki ikilem durumları sunularak tartışma ortamı sağlamak gibi etkinlikler de düzenlenebilir.

Önceki müfredatlardan farklı olarak değerler eğitimi müfredatın ana odağı olmuştur ve kazandırılması gereken milli, manevi ve evrensel değerler 10 başlık altında toplanmıştır.

Bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar ;

- Değer eğitiminin bütün eğitimin nihai gayesi olduğu, ayrı bir konu olarak görülmemesi gerektiği, bu bakımdan okullar ve öğretmenlerin değerleri müfredatın bütünleyici bir parçası olarak ele alması ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilere kazandırması
- Öğrencilere okul içinde ve dışında değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun ve etkili fırsatlar sağlanması
- Öğrencilerin akıl yürütme, sorgulama, araştırma, yorum yapma, bağlantı kurma ve değerlendirme becerilerini kullanabilecekleri drama, rol yapma vb. çalışmaların yapılması
- Öğrencilerin kendilerini güvende hissedebilecekleri destekleyici, toplum bilincini geliştiren, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir sınıf ortamı oluşturulması
- Değerlerin aktarılmasının sadece sınıf veya okul ortamı ile sınırlı kalmaması, okul-aile işbirliğinin sağlanması gereklidir.

Kök Değerler	
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, sözünde durma
Özdenetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, özgüven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, kişiliklere değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakarlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma, sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme
Yardımseverlik	Cömert olma, işbirliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

Yeterlilik ve Beceriler	
Anadilde iletişim	Öğrenmeyi öğrenme
Yabancı dillerde iletişim	İnisiyatif alma ve girişimcilik
Matematik yeterliliği	Sosyal ve kamusal yeterlilikler
Bilim ve teknoloji yeterliliği	Kültürel farkındalık ve ifade
Dijital yeterlilik	